

nuanțelor și o forță comică de bună calitate, *Revista de altădată* i-a oferit un copios debut.

Cadrul scenografic util, cu gust realizat de George Voinescu, a avut și colaborarea emoționantă a lui Perahim pentru tabloul „Spania”.

Învățămintele din *Revista de altădată* vor servi fără îndoială revistei în viitor.

Iubită ca gen, aplaudată de sute de mii de spectatori, revista își poate menține și spori prestigiul numai prin creșterea forței ei satirice, prin amplitudinea la care trebuie să se situeze: sfera creației artistice.

Al. P.

CU Nicușor Constantinescu despre el și despre alții...

Iată-ne, așadar, în fața unei cronici dramatice vii... Revista de altădată este aici, prezentă!...

În fotoliu, acasă la Nicușor Constantinescu, încercăm să reinnodăm firul a 40 de ani de revistă, rupt de aplauzele finale din această seară.

— Așadar, acum 40 de ani...

— ...Nu se putea altfel. Am început ca elev de liceu, cu piese în versuri: *Zamolxe*, *Meșterul Manole*, *Cîntecul Mioarei*.

„Dramaturg” și pasionat cercetător de poezie populară, de frumusețile adânci ale fiecărei noi variante pe care o descopeream... Scriam cu egală pasiune drame și comedii satirice: *Examenul lui Goe*, *Post mortem*.

Aveam 18 ani cînd l-am cunoscut pe Paul Gusti, la Teatrul Național. Îi datorsc mare parte din tot ce am știut apoi să realizez pe scenă. Mai întîi, „secretul” citirii unei piese. Descifrarea ei. Găsirea tilcurilor celor mai intime ale unui text...

Paul Gusti aplica intuitiv metoda Stanislavski. Se ghida, poate fără să știe, și după „arta poetică” din Hamlet. Și totuși, pe atunci, regizorul nu exista... pe alîș. Nu era cunoscut de opinia publică. Maestrul X sau Y cucerea ovațiile publicului.

Modest, neștiut de nimeni, Gusti se strecura, la final, pe scara de serviciu, urmărit de aplauzele adresate altora.

— *Deci, primul dv. maestru a fost Gusti.*

— Poate... Cred că de multe ori Gusti făcea lucruri de mare artă, așa cum burghezul gentilom „făcea proză”. Poate și el tot fără să știe...

Ucenic al bătrînului maestru, am rămas potrivnic regiei ostentative. Incontestabil că regizorul a fost totdeauna un factor important, care a contribuit la construirea spectacolului. Dar nu cred că acest factor poate umbri munca actoricească a întregului colectiv.

Spectacolul e opera unui triptic: poetul-actorul-regizorul. Pe ultimul îl socotesc ca un ajutor pretios adus gândirii, concepției actoricești.

Regizorul e asemenea unui constructor. Odată edificiul ridicat, trebuie să dispară și „schelele”. Regia ostentativă e regia cu „schelele lăsate”...

E o veche lecție pe care o socotesc veșnic nouă.

— *Și, fiindcă ați amintit despre o lecție veche...*

— ...Vreau să amintesc și de niște întâmplări mai vechi. De anii tinereții furtunoase, bogate în căutări și entuziasm, de prietenia și visurile pe care le împleteam alături de G. Vraca, Mircea Ștefănescu, G. Calboreanu, G. Timică, N. Leonard, Al. Finți, V. Ronea, I. Talianu, N. Kanner, V. I. Popa, G. M. Zamfirescu, Tu'or Mușatescu, Adrian Maniu, A. de Herz, Soare Z. Soare, Camil Petrescu, Jean Steriade, Sică Alexandrescu, Ion Aurel Maican. Deși eram cel mai tânăr din grup, ne simțeam cu toții la fel de tineri sufletește.

Terasa, Capșa, Eliseu, Parcul trandafirilor sau Jubiliar erau locurile de întâlnire, unde, în fața unui „schwartz” sau a unui țap cu bere, se încingeau discuții pînă la ziua. Se citeau versuri, se comentau, cu pasiune, cu certuri... cu scardaluri, ultimele premiere. Aici și-a citit G. M. Zamfirescu primele scene din *Domnișoara Nastasia*, Mircea Ștefănescu, *Greva încorporațiilor* (transformată mai apoi în *Vis de secdtură*), Tudor Mușatescu, prima lui comedie, *Panșarola* (al cărei titlu i l-am dat chiar eu). Tot aici și-a citit Camil Petrescu *Mioara* și, negăsind entuziasmul scontat, a plecat supărat, editînd peste câteva săptămîni „Cetatea literară”, revistă în care declara „război” tuturor. Bineînțeles, aici mi-am citit prima comedie, *Regele chibriturilor*, pe care V. I. Popa mi-a înscenat-o la Teatrul „Ventura”, cu Timică, Victor Antonescu, Ionel Țăranu, Mihai Popescu — la primul lui rol — și Silvia Dumitrescu.

— *Dar revista?*

— Of, revista! Debutul meu, primul meu spectacol, e legat de prietenia cu N. Leonard, un excepțional artist, dublat de un om cu însușiri sufletești deosebite. Prima revistă s-a soldat cu... concedierea mea din postul de funcționar de bancă. Pierdeam o slujbă, cîștigam un mare prieten: Leonard. Era epoca de pionierat a revistei, epoca tatonărilor. Succesele se cucereau cu greu. Jucam revista într-o vară ploioasă, friguroasă. Scrisesem pe afișe: „Grădina bine încălzită”.

Dar iată-mă, la 20 de ani, director: împreună cu Ion Aurel Maican, director al ansamblului ce juca la Parcul Oteteleşanu... Cu actori mulți și buni: Vraca, Calboreanu, Timică, Silvia Dumitrescu. Toți asociați „la parte”. Greu. Mergea greu... Aveam și reclame în revistă: se desfunda o sticlă de șampanie și fabrica Rhein ne trimitea trei sticle pe seară. Și, ce e mai important, o scenetă satiriza politica de „pertractări” a unui partid „istoric” de guvernămînt. Toată conducerea partidului era înfățișată la o ședință interminabilă, în fața a două tăvi cu plăcintă: „din care luăm, cu brînză sau cu carne?”... Plăcinta era furnizată de cunoscutul Follas... Dar, la repezeală, guvernul i-a majorat impozitul lui Follas, și acesta nu ne-a mai trimis plăcinta: „Scoateți scena și vă dau plăcinta...” ne-a trimis vorbă plăcintarul.

Consiliu artistic: tot colectivul. Și n-am cedat. Conștiințele noastre tinere au rămas intransigente.

Și, în continuare, după spectacol, împreună cu Ion Aurel Maican, mîncam numai covrigi cu... șampanie.

Apoi, „financiarii”, „comanditarii”: „omul cu bani”. Un brînzar, un angrosist, subvenționa spectacolul. Întimplarea pe care v-o relatez îi caracterizează. După ce am convins cu greu pe un oarecare K. să ne finanțeze, iată că sosește ziua salariilor. Actorii se prezintă după bani, K. nădușește plătînd. Și, la urmă, apare și un omuleț firav. „Dumneata?” „Eu sînt sufleurul!” „Și ce faci?” „Suflu actorilor, îi ajut...” „Atunci să te plătească actorii. Ieși afară!”

Altă incurcătură: Al. Giugaru spunea un cuplet în care se referea la moralitatea dubioasă a unor domnișoare din cartier. Într-o zi, se prezintă un cetățean furios:

— Domnule, dacă nu scoți cupletul, te-ai ars. Eu sînt acționar la terenul pe care joci..

— Și?

— Fiica mea e o domnișoară din cartier. Dacă nu scoți cupletul, te scot eu de pe teren...

Ce ne facem? Patronul, K., vine a doua zi:

— S-a rezolvat!

— L-ai convins?

— Nu mai e nevoie! I-a fugit fata cu un trombonist!

— Dar revista v-a adus numai asemenea întâmplări?

— Să nu te superi că te-njuri!... Primul meu succes. Lansat ca o revistă de pauză de cinema, la „Scala”, în sală, pe o vară toridă. Cînd soseam la cinema, luam pulsul spectacolului întrebînd:

— Cîți au leșinat azi?

— Doi!

— Numai doi? Slab...

Oamenii leșinau, în înghesuială, de căldură. Succesul revistei pleca de la aluziile ei actuale, directe, cotidiene.

Apoi am fost chemat la „Academie”: la „Tănase”. Iată-mă, dar, printre „nemuritori”. Trebuie să nu uităm că Tănase juca pe un loc ce aparținea Ministerului de Interne. Și totuși...

Pasiunea noastră se îndrepta către „revistele de stînga”, revistele din pauzele filmelor, la cartier... O asemenea revistă aborda problema unor persecuții rasiale, barbaria unei anchete polițienești. Prefectura ne anunță că va suspenda spectacolul. Alerg la Em. Socor, la „Dimineața”. În jumătate de oră, țigănușii strigau: „Ediție specială... Persecuția revistei...” Revista s-a jucat!

— Nu pot uita că dv. ați inaugurat rubrica de interviuri: „Despre el și despre alții”...

— Mi-am început activitatea gazetărească în liceu, la o publicație sporadică, unde eram cronicar dramatic și... achizitor de reclame. Cu banii luați pe reclame, tipăream ziarul.

La „Rampa” am inaugurat rubrica de care vorbeați mai sus. Eram trei „proziști” în redacție: Tudor Mușatescu, Adrian Maniu și eu. Norma: o schiță veselă pe zi!

Mai apoi am inaugurat rubrica glumeață, uneori zeflemitoare, alteori surizătoare: „Fotoliul 13”.

— Și s-a născut „Alhambra”...

— Împreună cu N. Vlădoianu, am înființat „Alhambra”. Aveam numai 26 de ani, dar un entuziasm nemăsurat. Era un teatru tînăr, cu tîneri... Am promovat dirijor un tînăr pianist corepetitor: Ion Vasilescu, maestrul de balet — pe un adolescent de 18 ani: Oleg Danovski. Erau oameni cărora li se deschidea drumul către succes.

Spre deosebire de teatrul lui Tănase, la „Alhambra” se cultiva un umor mai nuanțat, se dădea o valoare mai ridicată cuvîntului, spiritului, se încercau formule artistice noi în montare, în cuplet.

„Alhambra” a lansat muzica ușoară romînească. O melodie de Ion Vasilescu era reluată de cîteva ori în spectacol. În pauză se împărțeau notele în sală. La final, se vindeau discurile cu melodia respectivă. La local, orchestra cînta aceeași bucată. Primiseră din timp partiturile. Și astfel „Suflet cand.iu” a învins „Valencia” într-un meci care părea pierdut pentru primul.

Amintind de toate acestea, aș vrea să remarc că azi facem încă prea puțin pentru același scop. Avem compozitori de mare talent, care trebuie mai bine cultivați, în sensul lansării inspirațiilor melodice.

La „Alhambra” scoteam patru premiere pe an. Făcîndu-mi un bilanț sumar, m-am surprins autor a 133 de spectacole...

La revistă s-au lansat actori care fac azi gloria teatrului de proză. Erau pe atunci foarte tineri și au avut noroc că noi am avut curajul să-i lansăm. Talentul lor i-a dus mai departe. Între timp, am făcut o serie de călătorii în străinătate. În acei ani s-a născut revista *rominească*, izvorînd direct din arta poporului nostru. Nu semăna nici cu „Simplicissimus” din Viena, nici cu „Folies Bergères” din Paris. Poate era înrudită cu „revistele mici”, politice, din Montmartre sau cu spectacolele de estradă londoneze. Dar avea insolența critică a revistei franceze (pe care nu o avea spectacolul londonez) și ținuta artistică teatrală (pe care nu o avea spectacolul parizian). Era revista noastră, cu umor popular, cu o bună educație scenică, cu un stil românesc propriu. Aici răsuna cupetul protestatar, critica, de multe ori vehementă. Aplaudele din astă-seară, aduse revistei de altădată, se adresează și creatorilor ei, știuți sau uitați.

— Să ne întoarcem la „altădată”...

— După ce am pus „Alhambra” pe picioare, a urmat, în chip firesc, o perioadă de relaxare. Revista începuse să mă obosească. M-am apropiat de comedia muzicală, gen pe care l-am cultivat în teatrul condus de Sică Alexandrescu. Foloseam actori de mare platformă artistică, începînd cu V. Maximilian. (Într-unul din aceste spectacole apărea și un copilăș: Silvia Chicoș.) Au urmat comedile în proză: *Greva femeilor* (piesă pe care am prelucrat-o recent cu George Voinescu, transformînd-o în opereta *Lysistrata*), *Un băiat și jumătate*, *Vitamina M* (cu M. Fofino, I. Talianu, Birlic) și apoi *Gloria*, jucată pe scena Teatrului Național. Căutam mereu formule noi: revista cu subiect, pretextul muzical. Căutările nu m-au părăsit. În ultimii ani am încercat, pe scena Teatrului de estradă al regiunii București, formula „poveste muzicală”, în *Ș-am încă ecat p-o șa...* Experiența m-a mulțumit.

În anii războiului, am strîns legăturile de prietenie cu Mihail Sebastian. Mi-a adus primele acte ale piesei sale *Ultima oră*. Tot atunci am colaborat cu un teatru supus legilor rasiale („Barașeum”), la spectacolul *Fata cu părul de aur...* După Eliberare mi-am continuat activitatea la Teatrul de revistă și estradă, colaborînd cu Eugen Mîrea, Jack Fulga, H. Mălineanu și mai ales cu George Voinescu. Revistele se numeau: *Fără mânuși*, *Măvesta 1958*, *Revista 500*. Dintre piesele originale, *De luni pînă luni* s-a jucat pe scena mai multor teatre.

În egală măsură m-am dedicat și operetei, începînd cu *Vint de libertate* și sfîrșind cu *Lysistrata*.

În același timp, am montat consecvent operele originale, reviste, spectacole de estradă.

— Care socotești a fi cheia succesului unui spectacol de revistă?

— Cred că în revistă, ca și în oricare alt gen de spectacol, trebuie să-ți pui singur piedici, pe care apoi să te lupți să le înlățuri, care să te stimuleze. Lupta împotriva rutinei e un prim obiectiv.

E greșit să ne închipuim „privilegiul” sau „împozite” speciale ale revistei. Spectatorul vine la revistă cu aceleași pretenții ca la concertul de la Ateneu sau la spectacolul de la Teatrul Național: fără rabat. Dar îl va surprinde neplăcut să audă *Sinfonia a IX-a* dirijată de simpaticul N. Patrichi. În texte nu ne vom întrece cu Ibsen. Creatorul de revistă trebuie să aibă marele curaj de a fi ceea ce este.

La cizmar te duci să-ți comanzi ghete. Imaginați-vă mura unui client cărui i s-ar livra ghete de bronz... La un costum frac, simpla schimbare de cravată — din albă în neagră — poate face, dintr-un diplomat, un chelner... Revista trebuie să-și păstreze echilibrul. Armonia. Unitatea.

Revista e un gen fragil. Condus neîndemînic, se sparge. E un joc de fum. În elaborarea unei reviste pornesc la drum cinci-șase oameni — scriitori, compozitori — care, la început, caută, dibuie. E greu să combini, din atîtea elemente diferite, un spectacol unitar. Trebuie un simț al nuanțelor, al proporțiilor. Trebuie o reală cultură.

— Socotești, așadar, că în fața creatorilor unei reviste stau dificultăți speciale?

— Rutina — dușmanul nostru principal. Din rutină vedem uneori mai bine ceea ce a fost ieri, mai greu, ceea ce se întîmplă azi, și cu dificultate, ceea ce urmează.

A merge pe drumurile care au dus la succes e o mare greșeală. Vai, o fac și tinerii... (Vezi artiștii de estradă care-și debitează mereu cele două-trei bucăți de succes sigur.) La antipod stă greșeala de a dori să faci cu orice preț „altceva”, fără ca acest „altceva” să fie trăit din tine, fără să ai ce spune.

În teatru trebuie un animator, un Valter Mărăcineanu care să sară pe metereze. Omul care urlă, suride, țipă, laudă... Omul în care colectivul are încredere și pe care îl urmează orbește. Eram codirector cu Vlădoianu. Jucam vara. La grădină. Zi de ploaie torențială. Seara picura. „Tănase joacă?” „Nu!” „Noi jucăm!” În grădină, zece spectatori și trupa lui Tănase, care venise să ne vadă. Am pierdut bani, dar eram fericiți, am jucat. Credeam cu toții în ceea ce împlineam pe scenă.

Există lucruri care depășesc obișnuitele calcule. Da: $2 \times 2 = 7$. Citeodată.

Cînd găsești un actor și i-ai dat aripi, menține-i zborul. Ați văzut vreo piesă care să aibă succes atunci cînd actorii nu-l au?

— Și opereta?

— E vară bună cu revista. Un gen firav. La origine stă Offenbach. Cu libretistii Meylhac și Halevy. De fapt, ce creau ei nu erau operete, ci reviste de actualitate. Împotriva lui Napoleon al III-lea, cu situația politicii contemporane lor. Opereta s-a „bifurcat” cu timpul: din tulpina ei s-a născut revista, iar opereta „clasică” a rămas șablonardă. Libretistii au fabricat scheme fixe. Rigide. Un pom de iarnă. Compozitorul venea să-i așeze melodiile — globurile colorate.

De aceea, bunii autori de teatru au ocolit un gen care nu le dădea satisfacții. Cine ține minte autorii libretelor la *Sivvia*, *Liliacul*, *Voevodul țiganilor*? Nici eu, care le-am pus în scenă!

Opereta poate fi revitalizată plecînd de la libret. Este ceea ce, personal, am și încercat în *Lysistrata*.

Nu pot să nu amintesc satisfacția pe care am avut-o atunci cînd, montîndu-mi opereta în U.R.S.S., spectacolul a luat premiul I la două festivaluri unionale de teatru.

Visez la marea operetă rominească — la un Lehar, Strauss, din București sau Iași — pe care o s-o pun în scenă.

— Și spectacolul de astă seară?

— Este meritul regizorului N. Dinescu de a fi avut încredere în *Revista de altădată*. Îmbinarea fericită pe care a realizat-o alăturînd elemente de valoare din „vechea gardă”, în frunte cu Marilena Bodescu, celor tinere, ca Stela Popescu sau Mihai Ciucă, a dus la un spectacol armonios, cu care noi director al Teatrului „C. Tănase” a vrut parcă să-și facă un inimos program artistic. Aș vrea să subliniez că N. Dinescu a realizat acest spectacol pe linia unei originale suite de istorie a revistei, prin care vrea să restabilească punțile ce leagă revista de odinioară de spectacolul de azi. N. Dinescu a preluat bunele tradiții ale revistei de altădată, plantîndu-le în solul fertil al artei noastre contemporane.

— Revista are probleme?

— Are. De multe ori, pentru spectator, singura problemă pare aceea de a procura un bilet.

Am mai prins finalul Revistei de altădată. Aplauze... Adresate revistei. Tradițiilor ei. Viitorului ei.

Fapt e că revista a avut succes atunci cînd a pornit de la adevărul vieții, a fost în pas cu ea. Și acest succes e un angajament. Față de revista de azi. Angajament luat de regizor și de tot colectivul.

— Cei douăzeci de ani trăiți după Eliberare — ne spune Ni-ușor Constantinescu — îmi dau certitudinea realizării proiectelor mele: o operetă cu muzica de Florin Cișmel, un spectacol de revistă scris pentru Teatrul din Constanța, o operetă pentru Teatrul din Brașov, *Revista 65* la Teatrul „C. Tănase”, o operetă — *Nevestele vesele din Sighișoara*...